

І.О. Іртишева, д-р екон. наук, професор
Національний університет кораблебудування імені адмірала
Макарова, м. Миколаїв

Т.В. Смелянець, канд. екон. наук
Одеська державна академія будівництва та архітектури, м. Одеса

А.О. Обозна, канд. екон. наук
Миколаївський політехнічний інститут, м. Миколаїв

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ АНТИКРИЗОВОЇ ПОЛІТИКИ

Постановка проблеми. Роль аграрної сфери в соціально-економічному розвитку держави проявляється через призму системотворної детермінанти, що забезпечує населення країни продовольством з віддзеркаленням в організаційному аспекті її властивостей, орієнтованих на виконання соціального замовлення. Відновлення і розвиток потенціалу аграрної сфери є одним з ключових напрямів економічної політики. Недолік нових технологій, сучасного устаткування, фінансових ресурсів, відсутність ефективного механізму державного регулювання значною мірою утрудняють розвиток аграрного сектора національної економіки. Характер існуючих проблем вимагає серйозних заходів державного втручання і підтримки зацікавлених зарубіжних фінансово-виробничих структур для того, щоб здолати перешкоди, що гальмують розвиток аграрного виробництва в країні.

Як експортер зернових, зокрема пшениці та ячменю, соняшнику, соняшникової олії, Україна займає провідне місце (входить у десятку країн на світовому продовольчому ринку). Прагнення України до інтеграції у світову ринкову економіку вимагає підвищення інноваційно-інвестиційної активності на підприємствах усіх галузей національної економіки. Важливо відзначити, що функціонування вітчизняного аграрного сектору завжди мало важливе макроекономічне значення в економіці країни. Це пов'язане, передусім, з тим, що аграрний сектор формує значний обсяг виробничих та фінансових потоків у країні. Причому, якщо говорити про внесок аграрних підприємств до бюджету, то частка його, за розрахунками Державного комітету статистики України, становить більше 20 % від суми чистих податків на продукцію в економіці країни. Це значно більше, ніж

витрати державного бюджету на підтримку підприємств аграрної сфери. Крім того, агропродовольчі підприємства забезпечують значний обсяг валютних надходжень. Тому на сьогодні особливої актуальності набувають стратегічні орієнтири розвитку галузі.

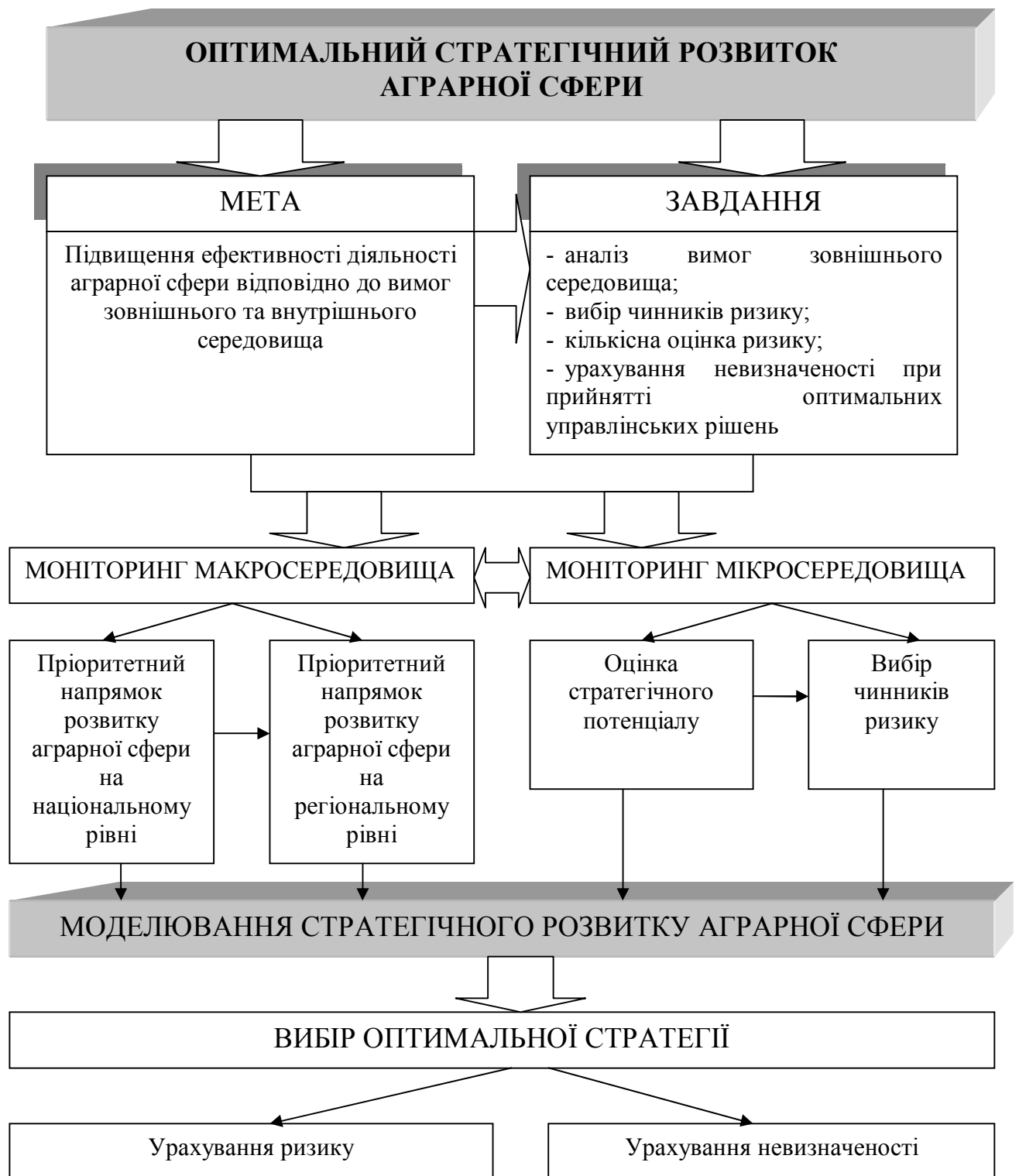
Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми функціонування та подальшого розвитку аграрної сфери досліджувались багатьма вченими, серед яких найбільш вагомий науковий доробок становлять праці В.Г. Андрійчука, О.М. Варченко, В.М. Гейця, Ю.Ф. Мельника, В.Я. Месель-Веселяка, М.М. Могилової, Б.С. Пасхавера, П.Т. Саблука, О.В. Шубравської та ін. Водночас проблеми розвитку аграрної сфери в контексті антикризової політики є надзвичайно різноманітними та багатоплановими та потребують додаткового дослідження та пошуку їх розв'язання.

Формулювання цілей статті. Основною метою нашого дослідження стала розробка стратегічних орієнтирів розвитку аграрної сфери в контексті національної антикризової політики.

Виклад основного матеріалу досліджень. Основною місією стратегічного розвитку є постійний розвиток і вдосконалення системи управління в межах жорсткої конкуренції для вдалого розвитку власного бізнесу та підвищення рівня його конкурентоспроможності шляхом оптимального використання ресурсів, що, у свою чергу, забезпечує економічну ефективність від використання систем стратегічного планування. Однак, з огляду на ендогенну модель розвитку національної економіки [3, с. 40], коли діяльність підприємства суттєво залежить від зовнішніх економічних тенденцій, та враховуючи важливість стратегічне планування для його сталого розвитку, логічно припустити, що система стратегічного планування перебуває у горизонтальній площині з системою внутрішнього планування, з одного боку, а з іншого – ці дві системи є підсистемами системи «підприємство». Циклічне поєднання цілей внутрішнього та стратегічного планування дає змогу сформулювати оптимальний план розвитку господарюючого суб'єкта, базуючись на затвердженні їх рівноправності, бо: на рівні внутрішнього планування проводиться ідентифікація виробничо-технологічних і фінансових можливостей підприємства, а на рівні стратегічного планування відбувається коригування сформованих потенцій відповідно до загальних тенденцій зовнішнього середовища; на рівні стратегічного планування формуються нереалізовані потенції підприємства в широкому сенсі, обумовлені вимогами конкуруючого середовища, а на рівні внутрішніх перетворень здійснюється узгодження існуючих можливостей із майбутніми потребами. Зазначений підхід до взаємозв'язку двох систем

планування обумовлює особливість побудованої концепції моделювання інвестиційного стратегічного розвитку і полягає у виборі напрямів стратегічного розвитку з урахуванням внутрішньофірмових особливостей господарюючого суб'єкта відповідно до наявних економічних тенденцій макросередовища, на базі інформації, яка позбавлена невизначеності при якісній та кількісній оцінці ризиків.

Початковим етапом концепції стратегічного розвитку аграрної сфери є комплексний аналіз тенденцій розвитку навколишнього середовища, коли особлива увага приділяється вивченню факторів технологічного та економічного середовища, напрямам державної політики у аграрній галузі. Виявлення змін навколишнього середовища відповідно до загальнодержавної політики дозволяє виділити пріоритетні напрями стратегічного розвитку аграрної сфери з метою підвищення ефективності її функціонування. Концептуальну модель стратегічного розвитку зображено на рис. 1. Вона визначається з принципу своєчасності рішень про управління шляхом ранжування стратегічних завдань [4, с. 35]. Основні елементи стратегічного розвитку аграрної сфери представлено на рисунку.

Основні елементи моделювання стратегічного розвитку аграрної сфери

Особливості запропонованої моделі стратегічного розвитку полягають у такому:

- базою аналізу макросередовища, виходячи з принципу ранжування стратегічних завдань, є загальнодержавна стратегія забезпечення продовольчої безпеки країни. На цій основі моніторингом

основних тенденцій економічного розвитку держави та регіону визначаються пріоритетні напрями діяльності аграрної сфери;

- виходячи з визначених стратегічних макропріоритетів та на основі оцінки внутрішніх потенцій аграрної сфери формується перелік найважливіших чинників ризику прийняття управлінського рішення в межах планування його стратегічного інвестиційного розвитку.

- планування інвестиційного розвитку здійснюється на основі вибору з ряду сформованих інвестиційних альтернатив шляхом кількісного врахування обраних чинників ризику та невизначеності. Під невизначеністю розуміється суб'єктивний характер прийняття остаточного управлінського рішення.

Запропонований концептуальний підхід передбачає, що в сучасних умовах завдання стратегічного планування полягає не в побудові принципово нових стратегій, а в коригуванні існуючих шляхом адаптації до вимог зовнішнього середовища з урахуванням ризику для максимізації обраного критерію управління.

У сучасних економічних умовах в аграрній сфері, виробнича діяльність, у якій супроводжується ризиками та не вважається інвестиційно привабливою, загострюються питання пошуку джерел залучення інвестицій, розробки сучасних методів управління економічними процесами і впровадження систем ефективного використання інвестиційних ресурсів для підвищення інноваційної активності. Вирішити ці проблеми можливо лише за умови визначення відповідності інвестицій перспективним інноваціям, тісної взаємодії інвестиційних та інноваційних процесів в агропромисловому виробництві. Такий підхід обумовлює необхідність розгляду інвестицій та інновацій, як єдиної інноваційно-інвестиційної системи, від успішного розвитку і функціонування якої залежить стабілізація розвитку та економічне зростання аграрної сфери. Саме тому вивчення і обґрунтування наукових основ та практичне забезпечення інноваційно-інвестиційного напрямку розвитку аграрної сфери господарювання є важливим фактором розвитку всієї національної економіки країни, забезпечення національної, особливо продовольчої безпеки, отже, є стратегічним завданням науки та виробництва.

Питання, пов'язані з формуванням і реалізацією процесів забезпечення і управління взаємодією інноваційних та інвестиційних процесів у агропромисловому комплексі, відносно нові та мало досліджені з погляду специфіки їх прояву, функціонування, особливостей агропромислового відтворення і сучасних економічних умов господарювання. Недостатньо вивченим і узагальненим є прогресивний

закордонний досвід організації та управління інноваціями та інвестиціями в аграрній сфері. Власне кажучи, відсутні теоретичні основи концептуального осмислення мотиваційних, соціально-економічних, екологічних аспектів взаємодії інвестицій та інновацій. До цього часу практично не розроблені основні теоретичні аспекти управління інноваційно-інвестиційними процесами; методологія формування інноваційно-інвестиційної стратегії, організаційно-економічний механізм їх здійснення, а також ряд інших важливих аспектів управління інноваційно-інвестиційною діяльністю в аграрній сфері економіки.

Інновації, у своїй основі, містять не тільки технічну складову, але й економічне та соціальне наповнення. Особливості сучасного періоду освоєння інновацій полягають у тому, що організація і управління цим процесом все більшою мірою переміщуються на регіональний рівень. Це пов'язано з тим, що саме в регіонах застосування застарілих технологій, ресурсо- та енергоємної техніки, недосконалих методів господарювання породжують або збільшують безліч проблем, що негативно впливають на ефективність агропромислової діяльності. Повільне та не системне надходження основних фондів в останні роки, не може перекрити темпи їх вибуття. При цьому має місце вторинне використання техніки, що була в експлуатації та надходить із-за кордону. Вітчизняні розробки, що пропонуються, відстають від зарубіжних аналогів. Особливо це стосується селекції, організації безвідходного виробництва, органічного землеробства, енерго- та ресурсоощадного забезпечення, господарювання, підвищення продуктивності галузей аграрної сфери.

У забезпеченні виходу економіки з кризового стану і стабільного її розвитку вирішальну роль відіграє науково обґрунтована інвестиційна політика держави. Саме вона визначає реальні джерела, напрямки і структуру інвестицій, здійснення раціональних і ефективних відтворювальних процесів під виконання загальнодержавних, регіональних і місцевих соціально-економічних і технологічних програм, відтворювальних процесів на макро- і мікроекономічному рівнях. Одночасно створюється й найбільш сприятливий інвестиційний клімат з метою більш широкого залучення, поряд з внутрішніми, іноземних інвесторів на взаємовигідних підставах.

Загальновідомо, що ефективність реформування економіки будь-якої країни, її структурні перетворення з якісним оновленням товаровиробництва, ринкової і соціальної інфраструктури формування сучасного і майбутнього конкурентоздатного середовища неможливе без відповідних капіталовкладень, розробки і здійснення науково обґрунтованих програм і конкретних проектів трансформацій, їх

моделювання за оціночним критерієм приросту реального ефекту – зростання валового внутрішнього продукту та національного доходу в розрахунку на душу населення. В цьому власне, і полягає сутність економічної стратегії і тактики державних дій щодо досягнення сталого розвитку, формування і відтворення ресурсного потенціалу – необхідних матеріальних (включаючи природні), фінансових і трудових та використання наявних ресурсів.

Слід відзначити, що розраховувати кожній країні виключно на власні ресурси забезпечення різноманітного соціально-економічного розвитку зараз уже неможливо. На те й існує міжнародний поділ праці, глобалізація світової економіки, вибір кожним своєї ніші в конкурентній боротьбі на міжнародних ринках. Взаємовигідний товарообмін на еквівалентних засадах покликаний в величезних масштабах доповнювати процеси ресурсо- і товарозабезпечення внутрішніх потреб населення кожної держави. Йдеться про моделювання раціонального вибору пріоритетів кожною країною в умовах дійсної ринкової лібералізації. На жаль, її сьогодні в реальній дійсності ще не існує, хоча на словах вона широко пропагується і рекламується тими могутніми міжнародними силами, які під виглядом повної ринкової лібералізації так званого “вільного” ринку концентрують у себе світовий капітал за рахунок переважно економічно слабких країн.

Тим самим на загальнопланетарному рівні відповідно збільшується розрив у рівнях життя народів груп економічно могутніх і груп економічно відсталих країн. Деякі з них (за оцінками міжнародних експертів) уже відстали не тільки від країн-лідерів світового прогресу, але й від середньорозвинених країн назавжди. Вони вже втратили інвестиційні можливості власного внутрішнього відтворення. Зовнішня ж так звана “фінансова допомога” здебільшого зводиться до неухильної кредитної заборгованості з якої немає іншого виходу, крім розрахунків сировинними природними ресурсами. Ні про яку цінову еквівалентність і економічну справедливість тут немає й мови.

Без надійних капіталовкладень, гарантованих перш за все, самим відтворювальним процесом, неможливо забезпечити створення і впровадження новітніх технологій, систем сучасної організації і управління товаровиробництвом і збутом продукції, розвиток ринкової інфраструктури, сучасної інформатизації суспільства тощо. Це фундаментальні основи для забезпечення конкурентоздатності національного товаровиробництва, без чого не може бути й успішної інтеграції нашої країни в Європейське співтовариство.

Складні відтворювальні процеси відбуваються виключно на базі інвестування. Чим воно активніше, тим швидші темпи відтворення і ефективних ринкових перетворень. Слід відмітити, що й у приватному секторі, який охоплює також тіньову економіку, де за непрямими розрахунками обертається близько 50 % всього грошового капіталу держави, частка внутрішніх інвестицій в 2011 р. склала лише 8,5 %, тобто "тіньовий сектор" бере пасивну участь в інвестуванні виробничих програм.

Інакше кажучи, заволодівши лівовою часткою грошової маси, цей сектор дуже слабо займається розвитком товаровиробництва. Його економічні інтереси зосереджені на короткостроковому торговельно-грошовому обігу, обходячи вирішальну відтворювальну функцію. Така інвестиційна політика в умовах економічної кризи аж ніяк не відповідає стратегічним інтересам держави, її суб'єктам господарювання. Навіть досить обмежені валютні ресурси працюють не в національних інтересах держави, а на користь економічно розвинутих країн.

Причинами спаду інвестиційної діяльності є те, що не було належного розвитку і комплексного використання всіх джерел інвестування. Зокрема, зведено майже нанівець довгострокові кредити банків. Потребує поліпшення практика амортизаційних відрахувань та їх використання, яка також штучно зменшує інвестиційні ресурси безпосередніх суб'єктів господарювання.

Україна тепер знаходиться перед об'єктивною необхідністю активізації капіталовкладень на створення конкурентоздатних господарських систем, модернізацію і реконструкцію діючих структур, забезпечення диверсифікації капіталу в напрямку соціально орієнтованих структурних перетворень. До того ж фізична і моральна застарілість виробничих фондів – до 60-70 % у промисловості, сільському господарстві, транспорті і навіть торгівлі та інших сферах загрожує дальшим погіршенням ситуації, включаючи прояви аварій і катастроф з людськими жертвами і припиненням господарської діяльності внаслідок виходу з ладу діючого обладнання.

Інвестиційна та інноваційна діяльність була, є й буде завжди вирішальним чинником усієї економічної політики держави. Без неї не вдасться швидко подолати загальноекономічну кризу і вийти на рубежі сталого економічного зростання, приросту соціального ефекту, збалансованості макроструктури, підвищення оплати праці до рівня стимулювання її високої продуктивності та ринкової платоспроможності, що є могутнім каталізатором загальноекономічного піднесення і прогресивних зрушень.

Як показує досвід господарювання в ринкових умовах, сам тільки ринковий механізм автоматично не може зосередити інвестування на забезпеченні державних інтересів. Доводиться застосовувати методи державного регулювання інвестиційної політики з метою планомірного формування, концентрації і ефективного використання, перш за все вітчизняних інвестиційних ресурсів, а також відповідне залучення інвестицій іноземних держав. При цьому не слід розраховувати на великі обсяги іноземних інвестицій, бо вони відіграють двояку роль. З одного боку, вони сприяють розвитку економіки, наприклад, Тайваню, Ізраїлю, Південної Кореї, Польщі, Угорщини, а з іншого боку, для багатьох країн використання цих інвестицій має негативні наслідки, зокрема такі, як збільшення дефіциту платіжного балансу, посилення соціально-економічних диспропорцій та ін.

Безумовно обсяги прямих іноземних інвестицій, що надходять в Україну, незначні для масштабів нашої держави. Тому нам необхідно розраховувати на власні джерела інвестування, які в нас є. В самому відтворювальному процесі закладені внутрішні потенції потрібного інвестування. Слід тільки своєчасно акумулювати і швидко інвестувати кошти нагромаджень в об'єкти найбільш пріоритетного значення. У переважній більшості країн світу на першому місці інвестиційних нагромаджень завжди були і є внутрішні джерела.

Це, по-перше, кошти амортизаційного фонду, який має формуватися на економічно обґрунтованих засадах і використовуватися виключно на відтворення, по-друге, внутрішньогосподарські підприємницькі нагромадження з прибутку і рентних доходів. Не менше третини їх треба використовувати на технологічне оновлення і розвиток конкурентоздатного товаровиробництва, по-третє, грошові нагромадження державного і місцевого бюджетів, частина яких завжди спрямовувалася і спрямовується на реалізацію загальнодержавних і регіональних економічних, науково-технічних і соціальних програм, а також на фінансування деяких інших життєво важливих процесів, по-четверте, цілеспрямована акумуляція і використання кредитних ресурсів банків, функціонування всієї банківсько-фінансової системи в інтересах відтворення і зростання національного товаровиробництва. На жаль, ця система діє тепер не досить ефективно у справі активізації відтворювальної діяльності.

У стратегії інвестиційної діяльності, як вище відзначалося, важливу роль відіграє науково обґрунтоване визначення пріоритетних напрямів інвестування, доведення їх відповідності державним інтересам, програмним цілям національного відродження України, швидкого

подолання економічної кризи і досягнення стабілізації та зростання народного господарства.

Саме на пріоритетні напрями науково-технічного прогресу слід, на наш погляд, максимально спрямовувати інвестиційну та інноваційну діяльність і ресурси. Однак, в результаті проведення не досить продуманої економічної політики у ринкових перетвореннях в Україні, спровокованої на початку реформ руйнівної гіперінфляції та кризи платежів, різкого падіння валового і товарного виробництва, що виражаються в макроекономічних вартісних показниках – валового внутрішнього продукту та національного доходу, а також у рівнях реальних доходів і нагромаджень, одночасно відбувся також відповідний спад інвестиційної та інноваційної активності. Інфляція постійно знищувала навіть ті малі фонди нагромаджень і амортизаційних відрахувань, що формувалися товаровиробниками, паралізуючи тим самим інвестиційні можливості для здійснення структурних перетворень і якісних оновлень виробничого потенціалу, активної інвестиційної політики, вирішення гострих соціальних проблем.

Безумовно, треба значно активізувати розробку й застосування новітніх технологій, і насамперед – у сферах, визначених як загальнодержавні пріоритети (енергетика, агропродовольча сфера, новітні технології, наука, освіта, охорона здоров'я). Для цього треба спрямувати фундаментальну і прикладну науку, науково-технологічні комплекси і машинобудівну промисловість на створення саме таких конкурентоспроможних технологій під замовлення споживачів.

З цих позицій обсяги як внутрішніх нагромаджень і кредитних ресурсів, так і дійсного припливу іноземних інвестицій, які нерідко не доходять до реалізації конкретних інвестиційних проектів, є незначними для масштабів економіки України. Значна частина іноземних кредитів направляється не на пряме виробниче інвестування і не на сучасне технологічне оновлення, а на купівлю необхідних енергоносіїв, окремих технічних засобів та інших товарів на поточні потреби, що лише збільшує зовнішню заборгованість країни, без перспективи розвитку національного товаровиробництва та інфраструктури.

На розвиток сучасних і майбутніх високотехнологічних виробництв можуть претендувати тільки ті країни, які здатні забезпечувати високий рівень науки, техніки, освіти, культури, організації управління та трудової дисципліни. В економіці України з цього приводу склалася складна ситуація. Держава, що збідніла внаслідок гострої економічної кризи, втрачає надійні джерела необхідного інвестування. І тепер, прагнучи, хоча і з значним запізненням, відродити і активізувати політику відтворення, як

основу стабілізації і оновлення національного товаровиробництва, зіткнулася з протидією певних політичних і економічних сил. Концентрація фінансового капіталу у сферах нових структур, тіньового обігу та банківської системи, які не прагнуть до виробничого інвестування, по суті гальмує відтворювальні процеси, економічну стабілізацію і зростання.

Тому необхідно, насамперед, у законодавчому порядку розширити сферу дії державного регулювання інвестиційної діяльності, яке має бути основою економічної політики держави, здійснення інвестиційної діяльності на підприємствах і в господарських структурах різноманітних форм власності, на різних рівнях, а саме:

- доцільно створити інвестиційний Банк реконструкції і розвитку України як координаційний центр діяльності всіх посередників ринку капіталів, державний гарант іноземних інвестицій, активний учасник визначення державної інвестиційної політики. За участю цього банку слід розширити підтримку державою підприємств шляхом виділення їм інвестицій за рахунок централізованих (бюджетних) коштів, поступово замінивши безповоротне бюджетне фінансування на виділення їм кредитів, які вони мають повертати банкові;

- залучити до активної інвестиційної діяльності суб'єкти різноманітних форм власності та господарювання для розширення розвитку національного товаровиробництва та ринкової інфраструктури, створення інвестиційних нагромаджень, в якому повинен брати участь весь фінансовий капітал держави, в тому числі й тіньові його форми;

- направляти інвестиційні ресурси на виконання, в першу чергу, пріоритетних загальнодержавних і регіональних програм, створення високотехнологічних та конкурентоздатних виробництв;

- ширше впроваджувати в практику індикативне планування, яке повинно включати макроекономічні показники щодо розвитку галузей народного господарства і регіонів країни, її фінансового і валютного ринків, формування і використання науково-технічного, виробничого і трудового потенціалів, зовнішньоекономічних відносин, нормативів амортизаційних відрахувань, податкових ставок, облікових ставок НБУ та процентної політики кредитних банків;

- поліпшити формування амортизаційного фонду як важливого внутрішнього джерела капіталовкладень, що здійснюються підприємствами за рахунок їх власних коштів;

- ширше залучати і раціонально використовувати у розвитку різних галузей народного господарства іноземні інвестиції. Для цього слід на державному рівні створити необхідну інфраструктуру та належний

механізм страхування цих інвестицій, яке являє собою основну складову частину в інфраструктурі залучення цих інвестицій.

Висновки. Особливості авторської концепції стратегічного розвитку аграрної сфери в контексті національної антикризової політики полягають у наступному: базою аналізу макросередовища, виходячи з принципу ранжування стратегічних завдань, є загальнодержавна стратегія забезпечення продовольчої безпеки країни; виходячи з визначених стратегічних макропріоритетів та на основі оцінки внутрішніх потенцій аграрної сфери формується перелік найважливіших чинників ризику прийняття управлінського рішення в межах планування його стратегічного інвестиційного розвитку; планування інвестиційного розвитку здійснюється на основі вибору з ряду сформованих інвестиційних альтернатив шляхом кількісного врахування обраних чинників ризику та невизначеності.

Бібліографічний список: Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – 292 с. 2. Варченко О.М. До питання поєднання державного і ринкового регулювання продовольчої безпеки / О.М. Варченко // Економіка України. – 2010. – № 7. – С. 53–59. 3. Геєць В.М. Від екзогенно залежної до ендогенно орієнтованої стратегії розвитку економіки / В.М. Геєць, М.І. Скрипниченко // Економіка і прогнозування. – 2003. – № 1. – С. 34-46. 4. Люкшинов А.И. Стратегический менеджмент: учеб. пособие [для вузов] / А.И. Люкшинов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 375 с. 5. Мельник Ю.Ф. Агропромислове виробництво України: уроки 2008 року і шляхи забезпечення інноваційного розвитку / Ю.Ф. Мельник, П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2009. – № 1. – С. 3-15. 6. Моголова М.М. Економічні проблеми формування та відтворення основних засобів у сільському господарстві / М.М. Моголова // Економіка АПК. – 2012. – № 1. – С. 58–65. 7. Шубравська О.В. Перспективи співробітництва України та Росії в агропродовольчій сфері / О.В. Шубравська, К.О. Прокопенко // Економіка АПК. – 2011. – № 4. – С. 147–154.

Иртышева И.О., Смелянец Т.В., Обозная А.О. Стратегические ориентиры развития аграрной сферы в контексте национальной антикризисной политики. Раскрыта роль аграрной сферы в социально-экономическом развитии государства. Доказано, что первоочередным этапом концепции стратегического развития аграрной сферы является комплексный анализ тенденций развития окружающей среды, когда

особенное внимание уделяется изучению факторов технологической и экономической среды, направлениям государственной политики в аграрной отрасли. Предложены стратегические ориентиры развития аграрной сферы в контексте национальной антикризисной политики.

Irtisheva I., Smeljanez T., Oboznaj A. Strategic reference-points of development of agrarian sphere are in the context of national антикризової policy. The role of the agricultural sector in the socio-economic development. It is proved that the primary stage of the concept of strategic development of agriculture is a comprehensive analysis of trends in the environment, where particular attention is paid to the factors of technological and economic environment, the policies in the agricultural sector. A strategic guidelines for development of the agricultural sector in the context of national anti-crisis policy.